

استفاده از منطق فازی در محیط GIS به منظور مکان‌یابی نیروگاه‌های گازی

سارا بهشتی فر^۱، محمد سعدی مسگری^۲، محمدجواد ولدان زوج^{۳*} و محمد کریمی^۴

^۱ دانشجوی دکتری GIS دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی و

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بناب

^۲ استادیار دانشکده مهندسی نقشه‌برداری - دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی

^۳ دانشیار دانشکده مهندسی نقشه‌برداری - دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی

^۴ دانشجوی دکتری GIS دانشکده مهندسی نقشه برداری - دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی

(تاریخ دریافت ۸۵/۱۰/۳، تاریخ دریافت روایت اصلاح شده ۸۸/۸/۱۰، تاریخ تصویب ۸۸/۱۱/۲۵)

چکیده

تأثیر موقعیت مکانی نیروگاه‌ها بر میزان و هزینه تولید و انتقال انرژی، محیط زیست و... انتخاب مکان مناسب برای این تأسیسات را ضروری می‌سازد. استفاده از GIS امکان تلفیق اطلاعات مورد نیاز در مکان‌یابی را به گونه‌ای مؤثر فراهم می‌آورد. در این مقاله، ضمن شناسایی عوامل مهم در تعیین مکان مناسب برای احداث نیروگاه‌های گازی، نقش و میزان تأثیرگذاری هر یک از عوامل فوق در مکان‌یابی مشخص گردید. سپس با استفاده از توابع عضویت فازی، نقشه‌های مختلفی بر اساس ماهیت و نقش این عوامل در مکان‌یابی، تشکیل گردید. با طراحی شبکه‌های استنتاجی مختلف و به کارگیری مدل منطق فازی، ترکیب اطلاعات به صورت غیرخطی، انجام شد. در نهایت مکان‌های مناسب به دست آمده از دو شبکه استنتاجی مختلف مورد مقایسه قرار گرفتند. اکثر لایه‌های اطلاعاتی مورد استفاده دارای مقیاس ۱:۲۵۰۰۰ می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: سیستم اطلاعات مکانی (GIS)، نیروگاه گازی، مکان‌یابی، منطق فازی

مقدمه و مروری بر تحقیقات مشابه

رشد روزافزون تقاضای مصرف انرژی الکتریکی، احداث نیروگاه‌های جدید را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. با توجه به سهم عمده نیروگاه‌های حرارتی از جمله نیروگاه‌های گازی در تولید برق کشور، احداث این نیروگاه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. یکی از مراحل اساسی در احداث نیروگاه‌ها، تعیین مکان مناسب برای احداث آنهاست که نیازمند توجه به معیارها و عوامل مختلفی است. ماهیت مکانی اکثر این عوامل و نیز قابلیت سیستم اطلاعات مکانی (GIS) در ذخیره سازی، بازیابی، بهنگام‌سازی، پردازش، تجزیه و تحلیل و نمایش اطلاعات مکانی، استفاده از آن را به عنوان راه حلی مفید و کارآمد در مکان‌یابی نیروگاه‌ها مطرح می‌نماید.

ضوابط و عوامل تأثیرگذار در انتخاب مکان مناسب برای احداث انواع نیروگاه‌ها، در مطالعات مختلفی مورد بررسی قرار گرفته‌اند [۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷]. از جمله این موارد تعیین ضوابط مکان‌یابی یک نیروگاه حرارتی جدید توسط کمیته خدمات عمومی^۱ (PSC) ایالت Wisconsin آمریکا است که در سال ۱۹۹۹ منتشر گردید. این ضوابط با توجه به شرایط به کار رفته در تکنولوژی‌های مختلف، در ۶ دسته

اصلی شامل نیازمندی‌های سایت، بهداشت عمومی و نکات ایمنی، اثرات زیست‌محیطی، اثرات کاربری زمین، اثرات اقتصادی و اثرات اجتماعی تقسیم‌بندی شدند [۱]. در تحقیق حاضر پس از بررسی ضوابط مذکور که به صورت کلی بیان شده‌اند، عواملی که ماهیت مکانی دارند، مشخص و در تعیین مکان‌های مناسب دخالت داده شدند.

GIS توسط Klassen (۲۰۰۲) برای مکان‌یابی نیروگاه زغالی و توسط Delaney (۲۰۰۳) برای مکان‌یابی توربین بادی مورد استفاده قرار گرفت [۲ و ۳].

در کشور ایران نیز گروه محیط زیست سابا (۱۳۸۱) و (۱۳۸۲) پروژه‌هایی را به منظور مکان‌یابی نیروگاه‌های حرارتی با استفاده از GIS اجرا نمود. در این پروژه‌ها نقشه‌های فاکتور مورد نیاز تهیه و با استفاده از روش بولین تلفیق شدند [۶ و ۷]. ضعف پروژه‌های مذکور در تلفیق نقشه‌ها بدون وزندهی به فاکتورها می‌باشد. در مطالعات متعدد به منظور تعیین مکان مناسب برای اهداف مختلف مورد نظر، از منطق فازی برای مشخص کردن میزان مناسب مکان‌های مختلف بر روی نقشه‌ها استفاده شده و عملگرهای فازی برای ترکیب نقشه‌های فوق به کار رفته

مدل‌های مختلف تلفیق نقشه مورد مطالعه قرار گرفتند که از بین آنها مدل‌های بولین و فازی جهت تلفیق اطلاعات انتخاب گردیدند. هدف از انتخاب این مدل‌ها این بود که ابتدا با استفاده از منطق بولین و نقشه‌های باینری، مناطق دارای محدودیت برای ساخت نیروگاه‌های گازی مشخص و حذف شود؛ سپس با استفاده از منطق فازی و عملگرهای مربوطه میزان مناسبت مناطق باقی‌مانده (مناطق مجاز) برای ساخت این نوع نیروگاه تعیین گردد. برای مدل‌سازی، مراحل جمع‌آوری، آماده‌سازی و پردازش لایه‌های اطلاعاتی مربوط به عوامل مؤثر در مکان‌یابی انجام شد. سپس تلفیق نقشه‌ها با مدل‌های بولین و فازی صورت گرفت. در انتها نتایج حاصل از طراحی دو شبکه استنتاجی مختلف جهت تلفیق اطلاعات با روش فازی مورد مقایسه قرار گرفتند.

بررسی عوامل مؤثر و نحوه انتخاب آنها

تعیین مکان مناسب برای یک نیروگاه، تا حد زیادی به شناخت کامل و صحیح عوامل مؤثر و نحوه انتخاب آنها وابسته است. تعیین و نحوه انتخاب عوامل بدین صورت بود که ابتدا بر اساس مصاحبه با متخصصین احداث نیروگاه و مطالعه متون تخصصی مربوطه، عوامل فنی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مربوط به احداث نیروگاه تعیین شدند. سپس از بین آنها عواملی که امکان تهیه داده و مدل کردن آنها وجود داشت انتخاب گردیدند. در واقع، تهیه لایه‌های مکانی برای برخی از عوامل و آماده‌سازی آنها برای ورود به مدل تصمیم‌گیری دشوار یا ناممکن است. به همین دلیل در این بخش به عوامل یا اثراتی که ماهیت مکانی دارند و امکان تهیه لایه مکانی و یا بررسی آنها در محیط GIS وجود دارد، پرداخته شده است. عوامل مؤثر مربوط به مرحله مقدماتی مکان‌یابی نیروگاه‌های گازی، دلیل تأثیر این عوامل در مکان‌یابی و نوع اثرگذاری یا اثر پذیری آنها در رابطه با احداث و بهره‌برداری نیروگاه در جدول (۱) ارائه شده است. لازم به ذکر است که عوامل مؤثر و میزان اهمیت هر یک از آنها در شرایط مختلف، متغیر بوده و در برخی مواقع ممکن است بسته به شرایط، عواملی حذف و یا اضافه شوند [۱، ۴، ۵، ۶ و ۷]. انتخاب عوامل در این تحقیق عمدتاً براساس عوامل تعیین شده توسط PSC، نظر کاشناسی و داده‌های موجود استان فارس صورت گرفته است.

است. از جمله می‌توان به کارهای انجام شده توسط قیومیان و همکارانش (۲۰۰۷)، تنگستانی (۲۰۰۳)، Chi (۲۰۰۲)، Sui (۱۹۹۲)، Jiang (۲۰۰۰) و Tahsin (۲۰۰۶) اشاره نمود [۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳]. لازم به ذکر است که هم کاربرد و هم روابط بین پارامترها و نحوه ترکیب آنها در این تحقیق‌ها با این مقاله متفاوت می‌باشند. در این تحقیق با به کارگیری عملگرهای فازی، ترکیب اطلاعات به صورت غیرخطی انجام شد و مکان مناسب برای احداث نیروگاه گازی تعیین گردید. بر اساس پیش بینی‌های صورت گرفته در مورد مصرف انرژی الکتریکی در سال‌های آتی، استان فارس از جمله مناطقی بوده است که برای احداث نیروگاه(های) جدید، در اولویت قرار دارند. لذا با توجه به نیاز کشور، این استان به عنوان منطقه مورد مطالعه انتخاب گردید. استان فارس ۱۲۲۷۸۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و در جنوب ایران واقع شده است.

مراحل انجام مطالعه و روش تحقیق

در این تحقیق ابتدا عوامل مهم در تعیین مکان مناسب برای احداث نیروگاه‌های گازی و نیز میزان تأثیرگذاری هر یک مشخص گردید. با توجه به ماهیت و تعدد این عوامل، گستردگی منطقه مطالعاتی و نیز کامل نبودن اطلاعات مورد نیاز در هر یک از مقیاسهای نقشه‌ای موجود، لازم بود روند مکان‌یابی بصورت سلسله‌مراتبی و در مراحل مختلف انجام گیرد. به این ترتیب که ابتدا در یک مقیاس کوچکتر مکان‌های اولیه تعیین شوند، سپس در محدوده مکان‌های منتخب، مطالعات دقیق‌تری در یک مقیاس بزرگتر انجام شود و مکان‌های مناسب انتخاب گردد. پس از بررسی انواع نقشه‌های موجود استان و لایه‌های اطلاعاتی هریک، مقیاس‌های ۱:۲۵۰۰۰ و ۱:۲۵۰۰۰۰ برای انجام مراحل مقدماتی و تفصیلی مکان‌یابی انتخاب گردید. بررسی تأثیر برخی از عوامل نیز به مرحله نهایی واگذار شد تا در اولویت‌بندی مکان‌های پیشنهادی مرحله تفصیلی مد نظر قرار گیرند. به دلیل گستردگی موضوع در این مقاله صرفاً به تعیین مکان‌های مناسب در مرحله مقدماتی در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰۰ پرداخته شده است. روش انجام تحقیق در مرحله مقدماتی به این صورت بوده است که ابتدا عوامل مهم در مکان‌یابی نیروگاه‌های گازی مشخص شدند. سپس

مدل بولین^۲

در منطق بولین، عضویت یک عنصر در یک مجموعه به صورت صفر (عدم عضویت) و یک (عضویت) بیان می شود. به منظور استفاده از مدل بولین در مکان یابی، ابتدا به ازاء هر عامل، یک نقشه ورودی به صورت باینری بر اساس ضوابط تهیه می شود. به این صورت که مقدار یک در هر واحد پیکسلی از یک نقشه ورودی نشاندهنده مناسب بودن و مقدار صفر نشان دهنده نامناسب بودن موقعیت مکانی آن پیکسل جهت فعالیت مورد نظر با توجه به مفهوم آن نقشه (عامل) می باشد. به عنوان مثال در مکان یابی نیروگاه ها، برای حفاظت از این تأسیسات، به گسل ها و محدوده حریم آنها، مقدار صفر و به سایر مناطق مقدار یک اختصاص داده می شود. سپس نقشه های ورودی با استفاده از عملگرهای بولین AND و یا OR با یکدیگر تلفیق می شوند و یک نقشه خروجی باینری به وجود می آورند. اگر تلفیق نقشه ها با استفاده از عملگر AND انجام گرفته باشد، پیکسل های حاوی ارزش ۱ در نقشه خروجی، مکان هایی را نشان می دهد که کلیه معیارهای مربوط به کاربرد مورد نظر را تأمین می نمایند. در صورتی که نقشه های ورودی با استفاده از عملگر OR ترکیب شوند، پیکسل های حاوی ارزش ۱ در نقشه خروجی، مکان هایی را مشخص می کند که یک یا چند معیار در آنها صدق می کند.

مطابق این روش، به عنوان مثال، در نقشه خروجی مربوط به مکان یابی نیروگاه، به مکان های مناسب جهت احداث نیروگاه مقدار یک و به مکان های نامناسب مقدار صفر تعلق می گیرد. در ادامه به برخی از خصوصیات این مدل اشاره شده است.

۱. کلیه فاکتورهای ورودی دارای ارزش یکسانی می باشند. در عمل به طور معمول مناسب نیست که برای کلیه معیارهای مکان یابی اهمیت یکسانی قائل شد. وزن فاکتورها بایستی با توجه به اهمیت نسبی آنها تعیین گردد. ۲. واحدهای مکانی موجود در هر نقشه فاکتور که دارای ارزش های مختلفی از لحاظ آن فاکتور هستند، در یکی از دو کلاس صفر و یک قرار می گیرند. به عنوان مثال در نقشه مربوط به راه های ارتباطی، به تمامی نقاطی که در محدوده داخل یک فاصله خاص از راه ها قرار گرفته اند، ارزش یک اختصاص می یابد. در حالی که نقاط داخل این محدوده فواصل مختلفی از راه ها را دارا می باشند.

جدول ۱: عوامل یا اثرات مکانی.

نوع اثر	اهمیت در مکان یابی	عوامل یا عوارض	کلاس عوامل
اقتصادی، اجتماعی، امنیت ترافیک	دسترسی به محل و حمل تجهیزات	آزاد راه	راه های ارتباطی
		بزرگراه	
		جاده آسفالتی درجه یک	
اقتصادی	تأمین سوخت	راه آهن	سوخت
		پالایشگاه	
		خط لوله گاز	
اقتصادی	تأمین آب	دریا	عوارض مربوط به آب
		دریاچه	
		رودخانه	
اقتصادی، زیست محیطی	تأمین آب و دفع پساب	منابع آب زیر زمینی	مراکز نقل و مصرف بار و انرژی
		تأمین آب و امنیت سازه های نیروگاهی	
		نزدیکی به محل مصرف	
فنی و اقتصادی	تأمین برق در مرحله احداث و انتقال برق تولیدی در مرحله بهره برداری	خط انتقال برق	تولید و انتقال برق
		پست	
		نیروگاه	
اقتصادی	تأمین امنیت سازه های نیروگاهی	سد برقی	محدودیت های طبیعی
		گسل	
		مسیل	
		نقاط زلزله خیز	
		مرداب	
اقتصادی	تأمین امنیت سازه های نیروگاهی	پایداری لایه های زمین شناسی	زمین شناسی و خاک
		ابدهی لایه های زمین شناسی	
		جنس خاک	
اقتصادی	تأمین امنیت سازه های نیروگاهی، از بین بردن زباله های جامد	افزایش راندمان	شکل زمین
		سهولت ساخت سازه های نیروگاهی	
		سهولت ساخت سازه های نیروگاهی و جاده های دسترسی	
اقتصادی، زیست محیطی	کاهش خسارت های ناشی از احداث و حفاظت از گونه های نادر گیاهی و جانوری	زمین های کشاورزی	محدودیت زیست محیطی
		باغ	
		چمنگل	
		پناهگاه حیات وحش	
		پارک ملی	
		منطقه حفاظت شده	
اقتصادی، زیست محیطی	تأمین امنیت نیروی انسانی	فرودگاه	تأسیسات خاص
		شهر	
		روستا	
اقتصادی، زیست محیطی	تأمین امنیت نیروی انسانی	مناطق مسکونی	نقاط جمعیتی
		کاهش اثر نامطلوب در محیط زیست انسانی	

مدل های تلفیق مورد استفاده

توجه همزمان به فاکتورهای مؤثر در مکان یابی نیروگاه، مستلزم تلفیق لایه های اطلاعاتی مربوطه است. در این تحقیق مدل های بولین و فازی جهت تلفیق اطلاعات و مدل سازی در محیط GIS مورد استفاده قرار گرفتند.

$$\mu_{Combination} = \prod_{i=1}^n \mu_i \quad (3)$$

در این رابطه μ_i بیانگر مقدار عضویت در نقشه فاکتور نام است. با استفاده از این عملگر مقادیر عضویت فازی در نقشه خروجی کوچک شده و به سمت صفر میل می کنند، بنابراین ترکیب عوامل اثر کاهشی^۴ خواهد داشت. به عبارتی عوامل همدیگر را تضعیف می کنند.

عملگر جمع فازی

این عملگر با استفاده از رابطه (۴) تعریف می شود.

$$\mu_{Combination} = 1 - \left(\prod_{i=1}^n (1 - \mu_i) \right) \quad (4)$$

در این رابطه نیز μ_i بیانگر مقدار عضویت در نقشه فاکتور نام است. با استفاده از این عملگر مقادیر عضویت فازی در نقشه خروجی بزرگ شده و به سمت یک میل می کنند که در نتیجه ترکیب عوامل اثر افزایشی^۵ خواهد داشت. به عبارت دیگر عوامل همدیگر را تقویت می کنند.

بر خلاف عملگرهای اشتراک و اجتماع فازی، در عملگرهای ضرب و جمع فازی کلیه مقادیر عضویت نقشه های ورودی در نقشه خروجی تأثیر می گذارند.

عملگر فازی گاما

این عملگر از حاصل ضرب عملگرهای ضرب و جمع فازی به صورت رابطه (۵) تعریف می شود.

$$\mu_{Combination} = (Fuzzy Algebraic Sum)^{\gamma} \times (Fuzzy Algebraic Product)^{1-\gamma} \quad (5)$$

در رابطه (۵) مقدار γ عددی بین صفر تا یک می باشد. انتخاب صحیح و آگاهانه γ بین صفر و یک، مقادیری را در خروجی به وجود می آورد که نشان دهنده سازگاری قابل انعطاف میان گرایشات کاهشی ضرب فازی و گرایشات افزایشی جمع فازی می باشد [۱۴].

جمع آوری و آماده سازی لایه های اطلاعاتی

پس از بررسی عوامل مؤثر و تعیین اطلاعات مکانی و توصیفی مورد نیاز، داده های مورد نظر با توجه به ویژگی های استان فارس جمع آوری گردیدند. عواملی که در آنالیزهای این مرحله از تحقیق مورد استفاده قرار گرفتند، در جدول (۲) آورده شده اند.

۳. در نقشه خروجی نمی توان مناطق انتخاب شده را بر اساس میزان مناسبت آنها برای فعالیت مورد نظر اولویت بندی نمود. به عبارتی در این مدل مناطق منتخب نیز دارای ارزش یکسان هستند.

مدل فازی^۲

در منطق فازی، میزان عضویت یک عنصر در یک مجموعه، با مقداری در بازه یک (عضویت کامل) تا صفر (عدم عضویت کامل) تعریف می شود. درجه عضویت معمولاً با یک تابع عضویت بیان می شود که شکل تابع می تواند بصورت خطی، غیرخطی، پیوسته و یا ناپیوسته باشد [۱۴]. در مدل فازی، به هر یک از پیکسل ها در هر نقشه فاکتور مقداری بین صفر تا یک اختصاص داده می شود که بیانگر میزان مناسب بودن محل پیکسل از دیدگاه معیار مربوطه برای هدف مورد نظر (احداث نیروگاه) می باشد. می توان نقشه فاکتور را به گونه ای تهیه نمود که مقدار هر پیکسل شامل اهمیت نسبی فاکتور مربوطه در مقایسه با سایر فاکتورهای مکان یابی نیز باشد.

پس از تشکیل نقشه های مربوط به هر یک از فاکتورها، مقادیر عضویت موجود در آنها به کمک عملگرهای فازی با یکدیگر ترکیب می شوند. پنج عملگر فازی که می تواند برای تلفیق نقشه های فاکتور سودمند باشد، عبارتند از:

عملگر اشتراک فازی

عملگر اشتراک فازی، به صورت رابطه (۱) تعریف می شود.

$$\mu_{Combination} = MIN(\mu_A, \mu_B, \mu_C, \dots) \quad (1)$$

در رابطه (۱) μ_A ، μ_B و μ_C بیانگر مقادیر عضویت فازی پیکسل های موجود در یک موقعیت مشخص بر روی نقشه های فاکتور مختلف می باشند.

عملگر اجتماع فازی

این عملگر به صورت رابطه (۲) تعریف می گردد.

$$\mu_{Combination} = MAX(\mu_A, \mu_B, \mu_C, \dots) \quad (2)$$

μ_A ، μ_B و μ_C در این رابطه مشابه رابطه (۱) می باشد.

عملگر ضرب فازی

عملگر ضرب فازی به صورت رابطه (۳) تعریف می شود.

3.2، ArcGIS9، Autocad، Excel و Geomatica استفاده شده است. به عنوان نمونه در ادامه مراحل آماده سازی نقشه مربوط به نقاط مصرفی (نقشه بار و انرژی) بیان شده است. مصرف کننده های عمده انرژی الکتریکی، شهرها، روستاها، چاه های کشاورزی، شهرک های صنعتی و صنایع می باشند. جهت نزدیکی محل احداث نیروگاه (منبع تولید انرژی الکتریکی) به نقاط مصرفی، توجه به پراکندگی مکانی مصرف کننده ها ضروری است. محل این مراکز بطور مستقیم در تعیین مکان نیروگاه دخالت داده نمی شوند؛ بلکه در محاسبات مربوط به تعیین میزان انرژی و بار الکتریکی در محدوده مراکز مصرف مورد استفاده قرار می گیرند. به این ترتیب مناطقی که میزان نیاز مصرف آنها در آینده بیش از سایر مناطق خواهد بود، در محدوده مراکز مصرف مشخص می گردد. در حال حاضر استان فارس دارای ۳۵ مرکز مصرف می باشد. به منظور تهیه نقشه بار و انرژی ابتدا محدوده های مراکز مصرف که در گزارش برآورد بار برق منطقه ای فارس در سال ۱۳۸۰ مشخص شده بود با نقشه دهستان های موجود در نقشه های ۱:۲۵۰۰۰۰ مطابقت داده شد و نقشه مراکز مصرف تهیه گردید. سپس داده های مربوط به انرژی و بار مصرفی همزمان مربوط به هر مرکز مصرف از گزارش مذکور استخراج و با ایجاد ستون هایی در پایگاه داده به لایه بار و انرژی افزوده شد. میزان اختلاف بار برای سال های ۸۰ تا ۹۰ و همچنین میزان اختلاف انرژی در این بازه زمانی برای هر مرکز مصرف محاسبه گردید. بالا بودن میزان اختلاف بار و اختلاف انرژی در یک مرکز مصرف نشان دهنده بیشتر بودن نیاز مصرفی در آینده نسبت به وضع موجود در آن مرکز مصرف می باشد.

برای نزدیکی مراکز تولید انرژی الکتریکی به مراکز مصرف بهتر است نیروگاه در چنین مراکزی احداث شود. در انجام آنالیزها، به احداث نیروگاه در این مراکز، اولویت داده شد. محدوده های مراکز مصرف انرژی و بار استان فارس در شکل (۱) نشان داده شده است.

لایه های اطلاعاتی مورد نیاز به صورت رستری تهیه و یا پیش از تلفیق به حالت رستری تبدیل گردیدند. با در نظر گرفتن دقت ۰/۳ میلی متر در مقیاس نقشه، ابعاد هر پیکسل در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰۰، ۷۵×۷۵ متر در نظر گرفته شد.

داده های جمع آوری شده، توسط تولید کنندگان مختلف، از منابع گوناگون و در دوره های زمانی متفاوتی تهیه گردیده اند و روش تهیه نقشه، استانداردها و دستورالعمل های آنها با یکدیگر متفاوت بوده است. بهمین دلیل اطلاعات موجود از نظر کیفیت، مقیاس، سیستم تصویر، فرمت و حتی رقومی یا کاغذی بودن با یکدیگر متفاوتند. در حالی که جهت نمایش همزمان لایه ها و انجام عملیات تجزیه و تحلیل مورد نیاز در محیط GIS لازم است لایه های اطلاعاتی با یکدیگر هماهنگ باشند. لذا مراحل ویرایش و آماده سازی بر روی داده ها و تبدیل آنها به گونه ای که حاوی کلیه اطلاعات مورد نیاز برای کاربرد مورد نظر بوده و ساختار مناسبی جهت انجام تحلیل ها داشته باشند، انجام گردید.

جدول ۲: لایه های اطلاعاتی استفاده شده در تحقیق.

مقیاس	منبع	لایه
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	شیب
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	ارتفاع
۱:۱۰۰۰۰۰۰	سازمان زمین شناسی	معادن
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	شنزار
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	زمین زراعی
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	باتلاق
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	مرداب
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	مسیل
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	دریاچه
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	رودخانه
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	باغ
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	جنگل
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست	مناطق حفاظت شده
۱:۲۵۰۰۰۰	وزارت کشور	محدوده شهر
۱:۲۵۰۰۰۰	وزارت راه و ترابری	بزرگراه
۱:۲۵۰۰۰۰	وزارت راه و ترابری	راه آسفالتی درجه ۱
۱:۲۵۰۰۰۰	بر اساس محدوده دهستانها (وزارت کشور)	مراکز مصرف (بار و انرژی) / نقاط مصرفی
۱:۱۰۰۰۰۰۰	شرکت ملی نفت ایران	پایداری زمین
۱:۱۰۰۰۰۰۰	شرکت ملی نفت ایران	میزان آبدهی سازندها
۱:۱۰۰۰۰۰۰	شرکت ملی گاز ایران	خط لوله گاز
۱:۱۰۰۰۰۰۰	سازمان زمین شناسی	گسل
۱:۱۰۰۰۰۰۰	سازمان زمین شناسی	نقاط زلزله خیز
۱:۲۵۰۰۰۰	سازمان جغرافیایی	فرودگاه

مراحل ویرایش و آماده سازی انجام گرفته بر روی داده ها در حالت کلی شامل تصحیح خطاهای موجود در آنها، آماده سازی لایه ها جهت انجام آنالیزها و افزودن اطلاعات مورد نیاز می باشد. جهت آماده سازی و بهنگام رسانی لایه های اطلاعاتی از نرم افزارهای Arcview

گسل‌های معکوس قرار گرفته‌اند، ارزش صفر و به سایر مناطق ارزش یک داده شد. عواملی که برای آنها نقشه‌های باینری تهیه گردید شامل شیب، ارتفاع، معدن، شنزار، جنگل، نقاط زلزله خیز، باغ، زمین زراعی، مناطق حفاظت شده، باتلاق، مرداب، مسیل، دریاچه، محدوده شهر و رودخانه می‌باشند. در جدول (۳) برخی از عوارض و عوامل محدودکننده و جزئیات مربوط به آنها ارائه شده است.

نقشه های مربوط به مدل فازی

نقشه های فاکتور فازی برای عواملی نظیر میزان بار الکتریکی، منابع آب، خطوط لوله گاز و تشکیل گردیدند. نقشه فاکتور فازی هر عارضه به گونه ای تهیه شده است که مقدار هر واحد مکانی بر روی آن نشان‌دهنده میزان مناسب بودن مکان مربوطه جهت احداث نیروگاه، از دیدگاه فاکتور مورد نظر باشد.

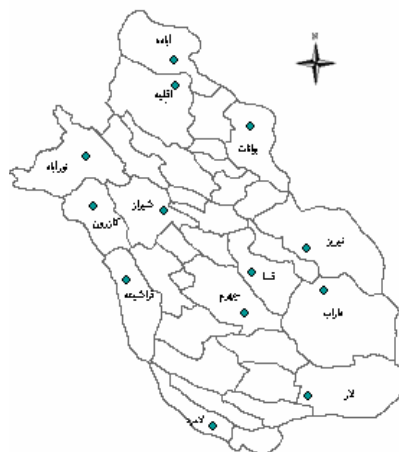
رسیدن به موفقیت در بکارگیری ریاضیات فازی در کاربردهای مختلف تا حد زیادی به تعریف توابع عضویت مناسب بستگی دارد [۱۱]. با توجه به تأثیر عوامل مختلف در مکان‌یابی نیروگاه و نیز وضعیت داده های موجود مربوط به آنها دو نوع تابع عضویت در نظر گرفته شد.

جدول ۳: برخی از عوامل محدودکننده و ضوابط ایجاد محدودیت مربوطه.

کلاس عامل	جزئیات عامل	معیار برای تهیه نقشه محدودیت
شیب	-	بیشتر از ۱۰ درصد
ارتفاع	-	بالای ۱۸۰۰ متر
باتلاق	-	محدوده و با فر ۱ کیلومتری باتلاق
رودخانه	-	محدوده و با فر ۵۰۰ متری رودخانه
راه دسترسی	-	خود عارضه و بافر ۱۰۰ متری
فرودگاه	-	بافر ۴ کیلومتری
مناطق حفاظت شده	پارک ملی	محدوده و با فر ۳ کیلومتری
	پناهگاه حیات وحش	محدوده و با فر ۲ کیلومتری
	منطقه حفاظت شده	محدوده و با فر ۱ کیلومتری
محدوده شهر	منطقه شکار ممنوع	محدوده منطقه شکار ممنوع
	شهر شیراز	با فر ۱۰ کیلومتری
	مراکز شهرستانها	با فر ۵ کیلومتری
زمین شناسی	سایر شهرها	با فر ۳ کیلومتری
	Lagoon & salt bottoms	محدوده سازند

تابع نوع اول (خطی چند تکه)

از این تابع در تهیه نقشه های فاکتوری استفاده شد که در آنها درجه تناسب مکان‌های مختلف جهت احداث نیروگاه گازی با توجه به نقش عامل مربوطه به صورت تدریجی و پیوسته تغییر می یابد. به طور کلی عوامل

شکل ۱: محدوده های مراکز مصرف انرژی و بار.

پردازش لایه های اطلاعاتی

نحوه عملکرد و نقش عواملی که لایه های اطلاعاتی آنها در مراحل قبل آماده شده، در مکان‌یابی نیروگاه گازی متفاوت است. با توجه به ماهیت و نقش عارضه های مختلف در مکان‌یابی دو نوع نقشه بر اساس مدل‌های بولین و فازی تهیه گردیدند. برای برخی از عوامل نیز هر دو نوع نقشه تهیه شد.

نقشه های مربوط به مدل بولین

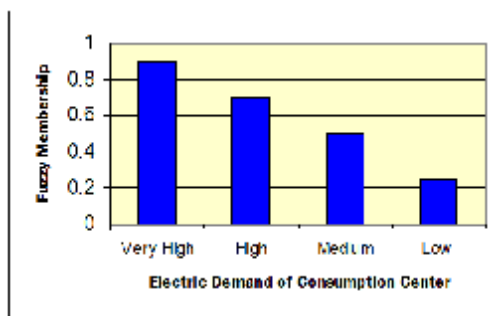
هدف از ایجاد این نقشه ها، مشخص نمودن و حذف مناطقی بود که امکان ساخت نیروگاه در آنها وجود ندارد. این نقشه‌ها برای عوارضی نظیر مرداب، دریاچه، مرکز جمعیتی و... ایجاد گردید. به دلیل وجود چنین عوارضی در یک محل، محدودیت شدیدی برای احداث یا بهره برداری نیروگاه در خود آن محل و گاهی در فاصله معینی از آنها نیز به وجود می‌آید و در نتیجه حفظ فاصله معینی از آنها، در انتخاب مکان ضروری می باشد.

با توجه به اینکه هدف از ایجاد این نقشه ها، صرفاً حذف مناطق محدودیت دار می باشد و نیازی به درجه بندی مناطق حذف شده وجود ندارد، در حالت رستری، برای هر عامل محدود کننده یک نقشه محدودیت به صورت باینری تهیه می‌شود که بر روی آن به مناطق دارای محدودیت برای احداث نیروگاه مقدار صفر و برای سایر مناطق مقدار یک اختصاص می یابد. به عنوان مثال جهت تهیه نقشه باینری گسل‌ها، به مناطقی که در فاصله یک کیلومتری از گسل‌های اصلی و فرعی و یا در فاصله دو کیلومتری

مکان‌های مختلف در نقشه‌های فاکتور مربوط به آنها وجود نداشت. برای این عوامل تابع عضویت به صورت میله‌ای مشخص شده است. به عنوان مثال اطلاعات مربوط به میزان بار مصرفی و انرژی مورد نیاز پیش بینی شده برای سال‌های آتی در محدوده مراکز مصرف بار موجود می‌باشند و مقدار این کمیت‌ها در محدوده یک مرکز مصرف به صورت یک عدد ثابت بیان گردیده است. لذا کلیه نقاط واقع در محدوده یک مرکز مصرف، در نقشه فاکتور بار و انرژی دارای درجه عضویت یکسان خواهند بود. کلاس‌های مختلف در نظر گرفته شده برای فاکتور مذکور و درجه عضویت اختصاص یافته به آنها در جدول (۵) و شکل (۳) نشان داده شده است. همچنین جهت تهیه نقشه‌های فاکتور مربوط به کاربری زمین، پایداری سازندهای زمین‌شناسی و میزان آب‌دهی آنها نیز از این روش استفاده شد.

جدول ۵: کلاس‌های مختلف میزان تقاضای بار و انرژی مصرفی.

فاکتور	کلاس	درجه عضویت
میزان تقاضای بار و انرژی مصرفی	بسیار زیاد	۰/۹
	زیاد	۰/۷
	متوسط	۰/۵
	کم	۰/۲۵

شکل ۳: نمودار تابع عضویت میزان تقاضای بار و انرژی مصرفی.

وزندگی به فاکتورها

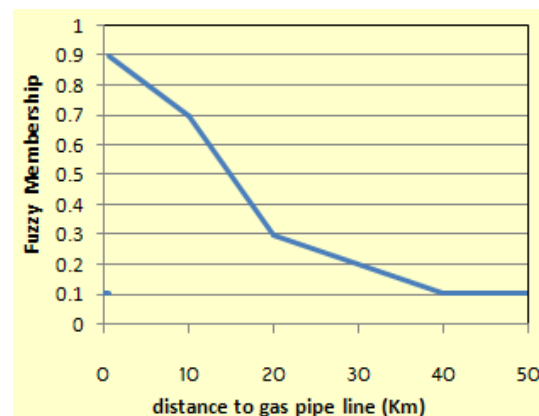
جهت مشخص کردن اهمیت نسبی فاکتورهای مختلف در مکان‌یابی، برای هر یک از آنها وزنی در نظر گرفته می‌شود. در مکان‌یابی نیروگاه‌های گازی، پس از مشخص نمودن فاکتورهای مورد استفاده، وزن هر یک از فاکتورها با استفاده از روش امتیازدهی^۶ متد Rating طبق نظر کارشناسان تعیین گردید.

در این روش از تصمیم‌گیرنده خواسته می‌شود ۱۰۰ امتیاز را بین معیارهای مختلف تقسیم نماید که این امتیازها بین ۰ تا ۱۰۰ تغییر می‌کنند [۱۵]. مثلاً اگر فقط

مربوط به فواصل و نیز پدیده‌های پیوسته مثل توپوگرافی را می‌توان با این تابع مدل کرد. به عنوان مثال در نقشه فاکتور خطوط لوله گاز، با افزایش فاصله از این خطوط، درجه تناسب به تدریج کاهش می‌یابد. با بررسی مطالعات انجام گرفته و نظر کارشناسان درجه تناسب مکان‌های مختلف در فواصل مشخصی از خطوط لوله گاز معین گردید. سپس با توجه به مقادیر تابع عضویت در مرزها، توابع خطی مختلف تعریف شد و مقدار عضویت در سایر فواصل تعیین گردید. مقادیر مرزی و توابع عضویت تعریف شده برای تهیه نقشه فاکتور مربوط به فاصله از خطوط گاز در جدول (۴) ارائه شده است. نمودار این تابع در شکل (۲) نشان داده شده است.

جدول ۴: مقادیر مرزی و توابع عضویت تعریف شده برای خطوط گاز.

تابع عضویت	مرزهای تعیین شده
$U(x) = 0.1$	$x < 0.5 \text{ Km}$
$U(x) = (173-4x) / 190$	$0.5 \leq x < 10 \text{ Km}$
$U(x) = (110-4x) / 100$	$10 \leq x < 20 \text{ Km}$
$U(x) = (50-x) / 100$	$20 \leq x < 40 \text{ Km}$
$U(x) = 0.1$	$x \geq 40 \text{ Km}$

شکل ۲: نمودار تابع عضویت براساس فاصله از خطوط گاز.

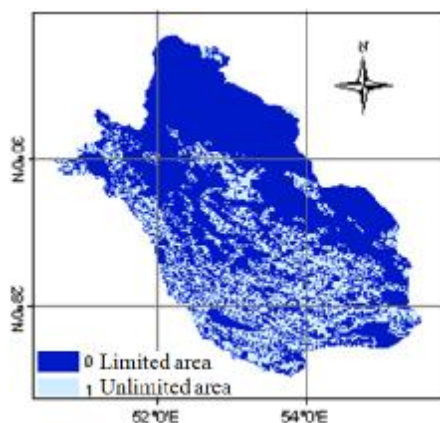
علاوه بر نقشه فاصله از خطوط گاز، جهت تهیه نقشه‌های فاکتور مربوط به فاصله از راه‌های دسترسی، فاصله از رودخانه، فاصله از دریاچه، شیب و ارتفاع از این روش استفاده شد.

تابع نوع دوم

با توجه به ماهیت برخی از عوامل و نیز داده‌های موجود، امکان بررسی تغییرات تدریجی درجه مناسبت

این نقشه هاست. در این نقشه ها هدف، حذف کامل مناطق محدودیت دار می باشد. بنابراین توجه به مقدار وزنی یک فاکتور یا کلاس خاصی از یک فاکتور ضرورتی ندارد. در نقشه خروجی نیز نیازی به درجه بندی مناطق نیست. به همین دلیل این مدل نه تنها کافی و مناسب بلکه ایده آل برای تلفیق این گونه نقشه ها می باشد.

با تلفیق نقشه های مذکور، مساحتی حدود ۸۷۰۹۸ کیلومتر مربع که ۷۰/۹ درصد از کل استان را تشکیل می دهد، به عنوان مناطق دارای محدودیت برای احداث نیروگاه گازی تعیین گردید. نتیجه حاصل از ترکیب این نقشه ها در شکل (۴) نشان داده شده است.

شکل ۴: نقشه مناطق محدودیت دار برای احداث نیروگاه گازی.

تلفیق نقشه های مدل فازی

پس از تهیه نقشه های مدل فازی، لازم است تلفیق نقشه ها با استفاده از عملگرهای فازی انجام گیرد. انتخاب عملگرهای فازی مناسب جهت تلفیق لایه های مختلف با توجه به ارتباط و برهم کنش عوامل مربوط به آن لایه ها انجام می گیرد [۹] معمولاً نمی توان کلیه لایه های مورد نیاز یک کاربرد را تنها با یک عملگر تلفیق نمود. به همین دلیل اغلب جهت تلفیق لایه های اطلاعاتی مختلف در روش فازی به جای استفاده از یک عملگر، شبکه های استنتاج فازی با استفاده از عملگرهای مختلف ایجاد می شود. در این مقاله دو شبکه استنتاجی طراحی شده بر اساس منطق های متفاوت، ارائه شده است که در شکل های (۵) و (۶) نشان داده شده اند.

در شبکه های استنتاجی طراحی شده بجای اینکه کلیه نقشه های فاکتور در یک مرحله تلفیق شوند، فاکتورها بر اساس دانش کارشناسی، ماهیت و نقش هر یک از آنها در

دو عامل داشته باشیم و کارشناس متخصص ۱۰۰ امتیاز را به صورت ۴۰ و ۶۰ بین آنها تقسیم کند، وزن این دو عامل به ترتیب ۰/۴ و ۰/۶ خواهد بود.

در این تحقیق، نقشه های فاکتور فازی به نحوی ایجاد گردیده اند که مقدار هر پیکسل بر روی آنها، علاوه بر میزان مناسب بودن مکان آن پیکسل از دیدگاه فاکتور مربوطه، بیانگر اهمیت نسبی نقشه فاکتور مورد نظر در مقایسه با سایر نقشه های فاکتور نیز باشد. فاکتورهای مربوط به مدل فازی، وزن فاکتورها و نوع تابع بکار رفته جهت تهیه نقشه های آنها در جدول (۶) نشان داده شده است.

جدول ۶: مشخصات فاکتورهای مربوط به مدل فازی.

فاکتور	وزن فاکتور	تابع عضویت
ارتفاع	۰/۱۲	تابع ۱
شیب	۰/۰۸	تابع ۱
فاصله از راههای دسترسی	۰/۱۲	تابع ۱
میزان تقاضای بار و انرژی مصرفی	۰/۲۰	تابع ۲
فاصله از خط لوله گاز	۰/۱۵	تابع ۱
فاصله از رودخانه	۰/۰۶	تابع ۱
کاربری	۰/۰۶	تابع ۲
زمین شناسی و نوع خاک	۰/۰۸	تابع ۲
میزان آبدی	۰/۰۸	تابع ۲
فاصله از دریاچه	۰/۰۵	تابع ۱

تلفیق نقشه ها و طراحی شبکه های استنتاجی فازی

پس از تهیه نقشه های فاکتور مربوط به مدل های بولین و فازی، تلفیق این نقشه ها با استفاده از عملگرهای هر مدل انجام گرفت. با ترکیب نقشه های حاصل از مدل های بولین و فازی مکان های مناسب مشخص شد.

تلفیق نقشه های مدل بولین

نقشه های مدل بولین با استفاده از عملگر AND تلفیق شدند. در نقشه خروجی حاصل به واحدهای مکانی که مقدار آنها در کلیه نقشه های مربوط به عوامل محدودکننده، یک بوده است، مقدار یک تعلق گرفت و واحدهای مکانی که مقدار آنها حداقل در یکی از نقشه ها صفر بود، دارای ارزش صفر گردیدند. مدل بولین بدلیل سهولت و سرعت اجرای آن و نیز به دلیل تطابق مفهومی آن با نقشه های مربوط به عوامل محدودکننده، بهترین مدل جهت تلفیق

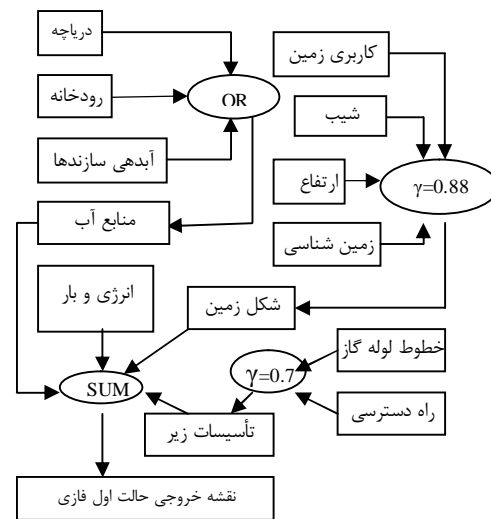
اپراتورهای فازی OR ، SUM ، گاما که در شبکه های استنتاجی به کار رفته اند، طی مثال های زیر که از شکل های (۵) و (۶) برداشت شده اند، تشریح می گردند.

▪ اثر اپراتور OR: در صورتی که نقش منابع آب در مکان یابی نیروگاه صرفاً به تأمین آب مورد نیاز محدود گردد و تفاوتی بین آب سطحی و زیر زمینی از این نظر وجود نداشته باشد، با فرض اینکه وجود یکی از منابع برای تأمین آب کافی است، می توان لایه های مربوط به سه عارضه آبی را با اپراتور OR ترکیب نمود (شکل ۵). به این ترتیب مقادیر پیکسل های موجود در نقشه خروجی با مقدار یکی از لایه های ورودی که دارای بیشترین مقدار در پیکسل مورد نظر می باشد، تعیین می گردد و مقادیر وزنی موجود در دو لایه دیگر در مقدار خروجی دخالت داده نمی شود. به عبارتی نزدیکی همزمان به دو یا سه منبع آب در یک محل چندان امتیاز مثبتی نسبت به نزدیکی به فقط یک منبع محسوب نمی گردد.

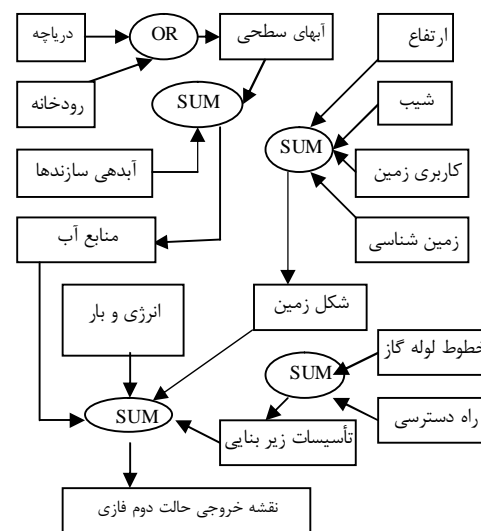
▪ اثر اپراتور SUM: به دلایل مختلف از جمله بالا بودن کیفیت آب های زیرزمینی، در اغلب موارد بخش عمده ای از آب مصرفی نیروگاه ها از این نوع منابع آبی تأمین می شود. از طرفی نقش منابع آب سطحی و زیرزمینی در مکان یابی متفاوت است. آب های سطحی علاوه بر تأمین آب، برای تخلیه پساب پس از تصفیه نیز مورد استفاده قرار می گیرند. با توجه به این توضیح، می توان نقش رودخانه و دریاچه را تا حدی یکسان در نظر گرفت و لایه اطلاعاتی مربوط به این دو عارضه را با اپراتور OR تلفیق نمود. سپس برای ترکیب نتیجه حاصل با لایه اطلاعاتی مربوط به میزان آبدهی سازندها اپراتور SUM را مورد استفاده قرار داد (شکل ۶). این باعث می شود که اثر آب های سطحی و زیرزمینی جداگانه و بصورت مکمل هم لحاظ شوند. به عبارتی این دو عامل اثر افزایشی روی هم دارند و وجود دسترسی همزمان به هر دو عامل آب های سطحی و زیر زمینی مزیتی به حساب می آید.

▪ اثر اپراتور گاما: یکی از مشکلات اپراتور SUM در بعضی شرایط خاص این است که اگر در یک پیکسل تعدادی از عوامل دارای مقادیر وزنی بالایی باشند، پایین بودن مقدار وزنی برخی دیگر از عوامل به دلیل اثر افزایشی اپراتور SUM جبران می شود. برای خنثی کردن این اثر از اپراتور گاما استفاده می شود. در انتخاب عملگر SUM یا گاما و همچنین تعیین مقدار گاما، حفظ نسبت وزنی معین

تعیین مکان و ارتباط آنها با یکدیگر، کلاس بندی شده و لایه های اطلاعاتی مربوطه در مراحل مختلف تلفیق می گردند. به عنوان مثال چهار فاکتور پایداری سازندهای زمین شناسی، ارتفاع، شیب و کاربری زمین که همگی با شکل و فیزیوگرافی زمین در ارتباطند، از دیدگاه مورد بررسی می توانند در یک کلاس در نظر گرفته شده و باهم ترکیب شوند. لازم به ذکر است که کاربری زمین اغلب تابع ارتفاع، شیب و نوع لایه های زمین شناسی می باشد. لذا با این عوامل سختیت دارد. به این ترتیب یک نقشه فاکتور واسط به وجود می آید (نقشه فاکتور مربوط به شکل زمین) که در مراحل بعدی با سایر عوامل تلفیق می گردد.

شکل ۵: شبکه استنتاجی شماره یک.

شکل ۶: شبکه استنتاجی شماره دو.

انتخاب عملگر فازی با توجه به منطق های مختلف می تواند متفاوت باشد. دلیل انتخاب و نحوه عملکرد

بررسی نتایج حاصل از شبکه های استنتاجی

با در نظر گرفتن یک مرز مشخص برای درجه های مناسبت، مکان های به دست آمده از حالت اول فازی حدود ۰/۱۸ درصد از کل منطقه را تشکیل می دهند. اکثر این مکان ها در شهرستان های فسا، کازرون و شیراز و بخشی از آنها در داراب و مرودشت قرار گرفته اند.

در حالت دوم ۰/۳۵ درصد از منطقه به عنوان مکان مناسب انتخاب گردیده است. اکثر مکان های انتخابی در شهرستان فسا قرار دارند. سایر مکان ها در شهرستان های شیراز، کازرون، داراب، مرودشت و ممسنی (محدوده مصرف نورآباد) قرار گرفته اند. سایت های متعددی در مکان های انتخابی دو حالت در نظر گرفته شد و درجه مناسبت هر یک از آنها تعیین گردید. بررسی نتایج نشان داد مکان هایی که در آنها اکثر فاکتورها وضعیت مناسبتری دارند، در هر دو حالت امتیاز بالاتری به دست می آورند. وضعیت برخی از فاکتورها در ۷ سایت که در شهرستان فسا قرار گرفته اند، در جدول (۷) آورده شده است. لازم به ذکر است که میزان تقاضای بار و انرژی مصرفی در شهرستان فسا بسیار بالا می باشد.

جدول ۷: وضعیت فاکتورها در سایت های مختلف.

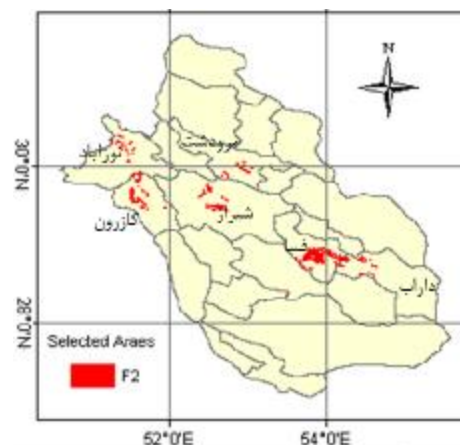
شماره سایت	فاصله از خطوط لوله گاز (KM)	فاصله از راه های دسترسی (KM)	فاصله از رودخانه (KM)	فاصله از دریاچه (KM)	درجه عضویت در نقشه بار	درجه عضویت در نقشه میزان آبدهی	درجه عضویت در نقشه پایداری زمین شناسی	درجه عضویت در نقشه کاربری زمین	مقدار در شبکه استنتاجی (۱)	مقدار در شبکه استنتاجی (۲)
۱	۳۳	۶/۹	۸/۵	۵۳/۹	۰/۹	۰/۱	۰/۹	۰/۵	۰/۹۰۱	۰/۹۲۴
۲	۳۷	۵/۴	۴/۶	۵۰/۴	۰/۹	۰/۱	۰/۹	۰/۹	۰/۹۸۸	۰/۹۶۷
۳	۷۳	۹/۱	۷/۳	۵۳/۲	۰/۹	۰/۸	۰/۸	۰/۹	۰/۹۸۸	۰/۹۸۹
۴	۳/۸	۱/۲	۸/۸	۴۵/۱	۰/۹	۰/۶	۰/۲	۰/۹	۰/۹۳۶	۰/۹۶۶
۵	۲/۷	۰/۸۵	۵/۳	۴۴/۲	۰/۹	۰/۶	۰/۲	۰/۵	۰/۹۱۲	۰/۹۵۹
۶	۸/۰	۵/۴	۱/۸	۳۹/۳	۰/۹	۰/۱	۰/۹	۰/۹	۰/۹۶۳	۰/۹۴۸
۷	۱۰/۶	۵/۳	۴/۵	۳۵/۳	۰/۹	۰/۸	۰/۸	۰/۹	۰/۸۹۷	۰/۹۴۵

با وجودی که مکان های انتخابی در حالت دوم حدوداً دو برابر حالت اول می باشد، با اینحال برخی از مکان هایی که در حالت اول انتخاب شده بودند، در حالت دوم جزء مکان های انتخابی نیستند. بررسی فاکتورهای مختلف در این قسمت ها نشان می دهد که میزان آبدهی سنگ ها در آنها بسیار کم و وزن رودخانه بالا بوده است. استفاده از عملگر

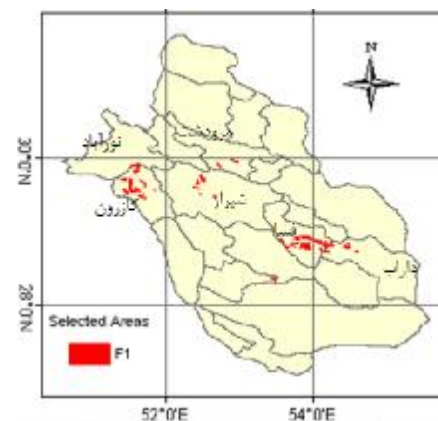
بین فاکتورهای بار و انرژی، شکل زمین، تأسیسات زیر بنایی و منابع آب، طبق نظر کارشناسی مد نظر قرار گرفته است و در برخی از موارد نقشه های مربوط به آنها در یک ضریب اضافی ضرب شده است. نسبت های وزنی در نظر گرفته شده در شکل (۷) نشان داده شده است. نقشه های خروجی حاصل از شبکه های اول و دوم استنتاجی در شکل های (۸) و (۹) نشان داده شده است.

بار (۲۰)			
رودخانه	آب سطحی	منابع آب (۱۹)	نیاز فنی (۴۶)
دریاچه			
آبدهی	تأسیسات زیر بنایی (۲۷)		
راه			
گاز	شکل زمین (۳۴)		
ارتفاع			
شیب			
زمین شناسی			
کاربری			

شکل ۷: وزن فاکتورها در شبکه های استنتاجی.

شکل ۸: مناطق انتخاب شده براساس شبکه استنتاجی شماره ۱.

شکل ۹: مناطق انتخاب شده براساس شبکه استنتاجی شماره ۲.

نکات مهم و برخی از محدودیت‌ها

- به دلیل عدم وجود عارضه های دریا، آزادراه و راه آهن در استان فارس، این عوامل در آنالیزها وارد نشده اند.
- داده های مربوط به شبکه خطوط انتقال برق و پست های برق موجود و در دست احداث برای بسیاری از استان های کشور تهیه شده است. اما این داده ها در زمان انجام تحقیق در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰۰ برای استان فارس موجود نبود. به همین دلیل این فاکتور صرفاً در مرحله ۱:۲۵۰۰۰ مورد بررسی قرار گرفت.
- دسترسی به نقشه های مربوط به خطوط لوله نفت و پالایشگاه در این مرحله از تحقیق امکان پذیر نشد.

بحث و نتیجه گیری

در پروژه هایی که تاکنون در ایران برای مکان یابی نیروگاه حرارتی صورت گرفته، از GIS بصورت جدی استفاده نشده است. اغلب شرکت های مشاور با بازدید زمینی و انتخاب چندین سایت آنها را براساس نظر کارشناسان رتبه بندی می نمایند. در پروژه های انجام شده توسط سازمان بهره وری انرژی ایران نیز تعداد محدودی از عوامل در مکان یابی دخالت داده شده اند و از مدل بولین برای تلفیق نقشه ها مورد استفاده قرار گرفته است. در این تحقیق نشان داده شد که بر اساس دیدگاه های مختلف می توان شبکه های استنتاجی متفاوتی طراحی نمود و به عنوان نمونه دو شبکه بررسی شد. با در نظر گرفتن فرض های مختلف، نقشه های فاکتور مربوط به منابع آب با اپراتورهای SUM، OR یا گاما در مدل فازی با یکدیگر ترکیب شدند. نتایج بدست آمده مؤید منطق های اولیه ای است که شبکه ها براساس آنها طراحی گردیده اند. این خود قابل انعطاف بودن روش فازی و توانایی آن در مدل کردن منطق ها و ارتباطات مختلف و پیچیده را نشان می دهد.

در صورتی که در منطقه مورد مطالعه، نیروگاه هایی با مکان مناسب وجود می داشت (نیروگاه هایی که کلیه شرایط و فاکتورهای لازم، به گونه ای مطلوب در انتخاب مکان آنها در نظر گرفته شده، با حداقل هزینه احداث گردیده، بازده مناسبی داشته و اثرات منفی زیست محیطی و اجتماعی آنها در حد قابل قبولی بود)، با در نظر گرفتن آنها به عنوان جواب مسأله، ارزش گذاری به شبکه های مختلف طراحی شده و نیز تعیین مقدار گاما با دقت بیشتری میسر می شد.

OR بین هر سه عامل مربوط به منابع آب در روش اول باعث شده است صرفاً عارضه رودخانه در تعیین مقادیر پیکسلی لایه مربوط به منابع آب نقش داشته باشد و این مکان ها از نظر دسترسی به منابع آب هم ردیف با محلهایی قرار گیرند که در آنها علاوه بر دسترسی به منابع آب سطحی، میزان آب دهی سنگ ها نیز بالا بوده است. مکان های انتخابی در حالت دوم هم از نظر دسترسی به آب های سطحی و هم از نظر میزان آب دهی وضعیت مناسبی دارند. به عبارتی نتایج به دست آمده با منطقی که شبکه بر اساس آن طراحی شده است، سازگاری دارد. موارد فوق نشان می دهند که نتایج به دست آمده شدیداً تحت تأثیر نحوه ترکیب پارامترها و استفاده از نوع عملگرهای مختلف می باشد.

استفاده از عملگر SUM در اکثر ترکیب های حالت دوم باعث شده، اثر افزایشی فاکتورها بیشتر شود و مکان های بیشتری درجه مناسبت بالا به دست آورند و در نتیجه مکان های بیشتری به عنوان مکان مناسب انتخاب گردند.

در حالت اول، جهت تلفیق عوامل مرتبط با شکل زمین از عملگر گامای ۰/۸۸ استفاده شده است که اثر افزایشی کمتری نسبت به SUM دارد. اکثر مکان های انتخابی در حالت اول از نظر پایداری زمین شناسی وضعیت بسیار خوبی داشته اند، اما در حالت دوم اثر افزایشی شدیدتر عملگر SUM باعث شده در برخی از مکان های انتخابی، کمی نسبی پایداری زمین شناسی به دلیل وزن بالای سایر پارامترها (به خصوص عوامل مرتبط با شکل زمین) جبران شود و این مکان ها نیز به عنوان مکان مناسب در نظر گرفته شوند. به عنوان نمونه وضعیت مناسب پارامترهای شیب و ارتفاع در سایت شماره ۸ باعث شده این سایت علیرغم پایین بودن پایداری زمین، درجه مناسبت بالایی در حالت دوم به دست آورد. در حالت دوم در محدوده مصرف نورآباد (شهرستان ممسنی) که نیاز مصرف انرژی کمی دارد نیز محل هایی به عنوان مکان مناسب تعیین گردیده است، در حالی که در حالت قبلی جزء مکان های انتخابی نبوده اند. انتخاب این مکان ها می تواند به این دلیل باشد که در شبکه استنتاجی دوم ترکیب لایه های مربوط به منابع آب، شکل زمین و تأسیسات زیر بنایی با عملگر SUM صورت گرفته است؛ لذا وزن این عوامل افزایش یافته و تقویت شده اند ولی لایه بار به تنهایی وارد مرحله تلفیق نهایی شده است. لذا این مناطق با وجود بار کم انتخاب گردیده اند.

مورد مطالعه قرار داد. به این ترتیب می توان مکان‌های مختلف را با یکدیگر مقایسه و با توجه به وضعیت شبکه، در مورد انتخاب مکان، تصمیم مناسب‌تری اتخاذ کرد. به عبارتی جهت بهبود مکان‌یابی پیشنهاد می‌گردد آنالیزهای مربوط به شبکه الکتریکی نیز به گونه‌ای مناسب، در انتخاب نهایی دخالت داده شود.

در این تحقیق جهت تعیین مکان‌های مناسب، عوامل متعددی نظیر پایداری زمین، سهولت دسترسی به تأسیسات زیر بنایی و ... مد نظر قرار گرفت. به نظر می‌رسد بتوان مکان‌های به دست آمده در این تحقیق را به عنوان انتخاب اولیه برای مکان نیروگاه در نظر گرفت و با فرض احداث نیروگاه در آن محل، وضعیت شبکه الکتریکی را

مراجع

- 1- Public Service Commission of Wisconsin. (1999). "Common Power Plant Siting Criteria." <http://psc.wi.gov/thelibrary/publications/electric/electric05.pdf>.
- 2- Klassen, K. and Marjerrison, A. (2002). "Siting a Wind Turbine Farm in Pipestone County, Minnesota Using a GIS Framework." http://www.uoguelph.ca/geography/filetran/geog4480_w2002/Group04/index.htm.
- 3 - Delaney, K. and Lachapelle, A. (2003). "A GIS Approach to Siting a Coal-Fired Power Plant in Franklin County, Illinois." http://www.uoguelph.ca/geography/research/geog4480_w2003/group21/index.htm.
- 4 - Martin, P. C. and Hannah, I. W. (1991). *Modern Power Station Practice*, Vol. A (Station planning and design), British Electricity International.
- 5 - Sadri, H. R., Adibfar, A., Hamidi, P. and Sayad, J. (1383). "Techno-Economic Feasibility Power Plant Projects: Visions and Solutions." *19th International power system conference*, Tehran, Iran.
- 6 - SABA, (1381). *Report of the Site Selection Strategy for New Thermal Power Plants with considering Environmental Impacts and Using GIS*, Iran Energy Efficiency Organization (IEEO - SABA), Environment Group.
- 7 - SABA (1382). *Report of the site selection for new thermal power plants in Semnan, Zanjan, Ilam and Ardebil Provinces*, Iran Energy Efficiency Organization (IEEO - SABA), Environment Group.
- 8 - Ghayoumian, J., Mohseni Saravi, M., Feiznia, S., Nouri, B. and Malekian, A. (2007). "Application of GIS techniques to determine areas most suitable for artificial groundwater recharge in a coastal aquifer in southern Iran." *Journal of Asian Earth Sciences*, Vol. 30, Issue 2, PP. 364-374.
- 9 - Tangestani, M. H. (2003). "Landslide susceptibility mapping using the fuzzy gamma operation in a GIS, Kakan catchment area, Iran." *Map India Conference*.
- 10 - Chi, K. H, Park, N. W. and Chung, C. J. (2002). "Fuzzy Logic Integration for Landslide Hazard Mapping Using Spatial Data from Boeun, Korea." *Symposium on Geospatial Theory, Processing and Applications*, Ottawa.
- 11 - Sui, D. Z. (1992). "A Fuzzy GIS Modeling Approach for Urban Land Evaluation." *Journal of computers, Environment and Urban Systems*, Vol. 16, PP. 101-115.
- 12 - Jiang, H. and Eastman, R. (2000). "Application of fuzzy measures in multi-criteria evaluation in GIS." *International Journal of Geographic Information Science*, Vol. 14, No 2, PP. 173-184.
- 13 - Yanar, T. A. and Akyurek, Z. (2006). "The enhancement of the cell-based GIS analyses with fuzzy processing capabilities." *Journal of Information Sciences*, Vol. 176, No 8, PP. 1067-1085.
- 14 - Bonham-Carter, G. F. (1991). *Geographic Information System for Geoscientists: Modeling with GIS*, Pergamon, Ontario, PP. 291-300.

15 - Malczewski, J. (1999). *GIS and Multi-criteria Decision Analysis*, John Wiley & Sons Incorporated, PP. 177-189.

واژه های انگلیسی به ترتیب استفاده در متن

- 1 - Public Service Commission
- 2 - Boolean Logic Model
- 3 - Fuzzy Logic Model
- 4 - Decreasive
- 5 - Increasive
- 6 - Point Allocation